QL
461
R873
ENT

NOV 19 1904
ENTOM. LIBRARY.

Div. Insects
U. S. Nat Mus.

XI. kötet. 1904. szeptember 7. füzet.

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

különös tekintettel a hasznos és kártékony rovarokra.

DR. BEDŐ ALBERT. BÍRÓ LAJOS. DR. CHYZER KORNÉL
DR. ENTZ GÉZA MOCSÁRY SÁNDOR

KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL

SZERKESZTIK

A. AIGNER LAJOS ÉS CSIKI ERNŐ.

BUDAPEST, 1904.
A ROVARTANI LAPOK SZERKESZTŐSÉGE ÉS KIADÓHIVATALA
IV., MOLNÁR-UTCZA 24.

Megjelenik minden hónap első napján, julius és augusztus havak kivételével.
Előfizetési ára egész évre 8 kor.

Tartalom.

Horváth Géza: A rovarfiókok fenekének kibélelése 133
Csiki Ernő: Magyarország Cerambycidái. XIII. 135
Uhryk Tivadar: Herkulesfürdői kirándulásom... 144
Csiki Ernő: Adatok Szerbia bogárfaunájához 147

Különfélék.

Uhryk Géza: Boarmia umbraria Hb. ujabb előfordulása hazánkban 149
Csiki Ernő: Elhunyt bogarászok 149
» » Uj entomologiai múzeum 150

Irodalom:

Ganglbauer, Die Käfer von Mitteleuropa. IV. 1. — Ismerteti *Csiki Ernő* 151
Apfelbeck, Die Käferfauna der Balkanhalbinsel. Bd. I. Caraboidea. — Ismerteti *Csiki Ernő* 152
Attems, Neue palaearktische Myriopoden nebst Beiträgen zur Kenntniss einiger alten Arten. — Ismerteti *Csiki Ernő* 154

A kir. magy. Természettudományi Társulat állattani szakosztálya minden hónap **első pénteken (VIII., Eszterházy-utcza 16.)** ülést tart. Vendégeket szívesen lát.

Kedvezmény.

Az 1897., 1898., 1899., 1900., 1901. és 1902-iki teljes évfolyammal még szolgálhatunk. Új előfizetők fele áron kaphatják. Az előbbi kötetekből csak egyes példány áll rendelkezésre; ezek következő áron kaphatók: I kötet 10 kor., II. kötet 6 kor., Az I. és III. kötetet készpénzben visszaváltjuk.

Az előfizetési összegek kiadóhivatalunkhoz (IV., Molnár-utcza 24.) czímzendők.

Bogárgyűjtőknek!

Matusovits Péter szabadalmazott **bogár-praeparáló folyadéka,** mely megóvja a bogarakat a megbüdösödéstől, penészedéstől és főbb ízeiben hajlíthatókká teszi, (az 1892. évi pozsonyi kiállításon arany éremmel kitüntetve) kapható Budapesten, IV. ker., Muzeum-körut 7., **Lux Mihály** drogua-üzletében 2 koronás, 3 kor. 80 filléres és 9 kor. 40 filléres palaczkokban.

A rovarfiókok fenekének kibélelése.

Irta *Dr. Horváth Géza.*

Most, mikor a rovargyűjtési időszak már végefelé közeledik, a rovarászok nagy része bizonyára arról gondoskodik, hogy a tavaszi és nyári hónapokban gyűjtött s kellően kipreparált zsákmányt a legalkalmasabb módon elhelyezze és minden romlástól megóvja. A legfontosabb szerepük van ebben azoknak a dobozoknak és fiókoknak, a melyekbe a rovarász gyűjteményét akár ideiglenesen, akár véglegesen elhelyezi. Alkalomszerűnek gondolom azért e helyen a rovarfiókok berendezéséről és különösen kibélelésükről egyet-mást elmondani.

A rovarfiókok jóságának és használhatóságának egyik lényeges főfeltétele — a lehetőleg légmentes elzáráson kívül — abban áll, hogy fenekük a rovartűk beszúrására teljesen alkalmas és czélszerű legyen. A rovarfiók fenekének olyannak kell lenni, hogy abba rovartűt könnyen beszúrhassunk és hogy e mellett a rovartű egész biztosan megállhasson a helyén.

Régebben, amikor a rovarok feltűzéséhez általában csak vastag tűket használtak, elegendőnek tartották, hogy a rovarfiók feneke puha fából (fenyőfából, nyárfából stb.) készüljön; a rovarokat egyenesen a fába tűzték. Így a M. Nemzeti Muzeum birtokában levő Treitschke-féle klasszikus lepkegyűjtemény is egyszerűen nyárfa fenekű fiókokba volt tűzve.*)

A vékonyabb és finomabb rovartűk használatánál mindinkább kitűnt, hogy a rovarfiókok fenekét valami puhább anyaggal kell kibélelni. A választás mindjárt a parafára esett. Csakhogy a parafát akkoriban még nem lehetett lemezekben kapni, de meg nagyon drága is volt. Azért sokan úgy segítettek magukon, hogy elhasznált parafadugókat apró darabokra vagdaltak és e darabkákat bizonyos sorrendben és távolságban a fiókok vagy dobozok fenekére ragasztották: a rovarokat aztán a beragasztott parafadarabkákra szúrták.

*) A Treitschke-féle lepkegyűjtemény még most is Treitschke eredeti szekrényében van elhelyezve. A szekrényen utólag csak annyi változás történt, hogy a fiókok feneke parafalemezekkel lett kibélelve.

»Rovartani Lapok», 1904. szeptember hó.

Ez bizony nem volt sem szép, sem czélszerű. Azért, amikor a parafa vékonyabb lemezekben is kapható lett, mindenki, aki csak tehette, rovarfiókjait evvel a kítűnő anyaggal igyekezett kibéleltetni.

A parafának csak egy nagy hibája volt és van, t. i. drágasága. Ez oknál fogva a rovarászok köreiben mindig élénk volt a törekvés, a drága parafát valami más olcsóbb anyaggal helyettesíteni.

Nem emlékszem meg bővebben azokról a kezdetleges berendezésekről, amelyeket egyes kezdő rovarászoknál láttam, akik nádat, kukoricza- vagy czirokszárat stb. használtak. Láttam egy uj-kaledoniai franczia misszionárius, Montrouzier, eredeti rovardobozait, a melyeknek fenekét több rétegbe fektetett pálmalevelek borították.

Voltak, akik bodza- vagy napraforgóbélhez folyamodtak, de ez túlságos puhasága miatt nem válik be.

Azok közül az anyagok közül, melyek a parafa jó tulajdonságait legjobban megközelítették s amelyek e miatt és olcsóságuk miatt általánosabban használtatnak, a következőket említhetem:

1. *Nemez-papiros.* Németországban „Insectenpappe“ név alatt a nemez-papiros bizonyos vastag fajtáját gyártják, mely — ha elég puha — a rovarfiókok kibélelésére jól beválik. Csak az a baj, hogy ilyen puha minőségben ritkán kapható. Rendesen oly kemény, hogy még a vastagabb rovartűket is csak fogóval lehet a kellő mélységig belészúrni.

2. A *turfa,* lemezekbe préselve elég puha és olcsó anyag, de megvannak a rossz oldalai, hogy nem elég rugalmas, a belészúrt lyukakból porzik és hogy a rovartűket idővel többé-kevésbbé megtámadja.

3. A *parafa-linoleum,* mely parafapor és kaucsuk kevérékéből áll, ujabb időben rovarfiókok bélelésére is ajánltatik. Egyes külföldi rovarászok igen meg vannak vele elégedve. De én nem tartom czélszerűnek, mert túlságosan kemény, a kaucsuk pedig tapasztalás szerint a tűket előbb-utóbb megtámadja

4. Az *agave-bél,* mely leginkább a franczia rovarászok körében van elterjedve, legjobban megközelíti a parafa jó tulajdonságait. De nagyon hygroszkopikus levén, oly helyiségekben, melyek csak némileg is nyirkosak, nem igen felel meg, mert a belészúrt tűk megrozsdásodnak.

Mint ebből láthatjuk, mind ezek közül az anyagok közül egyik sem vetekedhetik a parafával. A parafa magában egyesíti mindazokat a jó tulajdonságokat, a melyeket a rovarász megkíván. Ugyanis elég puha, elég rugalmas, nem hygroszkopikus, nem porzik, a tűket

nem támadja meg. Egyetlen rossz oldala, mint már említettem, az, hogy a többi anyagoknál aránylag drágább. Mindamellett mégis csak azt tanácsolhatom, hogy a rovarász, aki gyűjteményét igazán szereti és becsüli, ne sajnálja a több költséget és lássa el mind-azokat a fiókokat vagy dobozokat, melyek gyűjteménye állandó megőrzésére szolgálnak, parafafenékkel.

Azokat a dobozokat azonban, melyekben a rovarok csak ideiglenesen állanak, kibéleltetheti akármelyik fennebb említett anyaggal.

Mindezeket a bélelésre használt anyagokat, épp úgy mint a parafát is, a fiók fenekén fehér fényezett papirossal kell bevonni A papiros egész símán és egyenletesen legyen leragasztva.

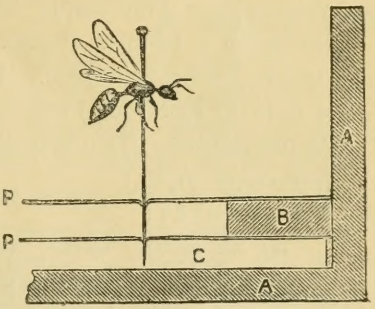

Befejezésül bemutatok még egy igen olcsó és egyszerű bélelési módot, melyet E. S. Morse amerikai rovarász eszelt ki. A rovarfiók fenekének bélése ennél — mint az ide mellékelt ábrán látható — egyszerűen két papiroslapból (*pp*) áll, mely feszesen egy a rovarfiók *(A)* fenekére helyezett fakeret (*B*) felső és alsó lapjára van ragasztva. A fakeretnek, mely a rovarfiókból bármikor kiemelhető, alól kiálló pereme van, úgy hogy az alsó papiroslap és a fiók feneke között még üres tér (*C*) marad. Ezt a berendczést, melyet eddig csupán a flórenczi múzeumban láttam gyakorlatilag alkalmazva, a rovarok ideiglenes elhelyezésére elég czélszerűnek tartom, de állandó gyűjtemény számára még sem ajánlhatnám, egyebek között már csak azért sem, mert a papiroslap véletlen beszakadása könnyen egész csomó rovar pusztulását okozhatja.

Magyarország Cerambycidái.

Irta *Csiki Ernő.*

XIII.

55. nem: **Purpuricenus Serv.**

1. Az előtor közepe előtt két kerek, bársonyszerűen szőrös fekete folt van. Fekete, előtora és szárnyfedői sárgás-vörösek, fekete mustrázattal. Az előtoron a két bársonyszerűen

szőrös folton kívül a középen egy kisebb, a tövén pedig még két nagyobb fekete folt van. A szárnyfedők tövén széles, kétoldalt a válludorig terjedő csík van, mely hátul kétoldalt ék alakjában kimetszett; a szárnyfedők hátsó felét egy kétoldalt mélyen kimetszett és igen változó alakú fekete folt díszíti, ez a varraton többnyire összefügg az elülső csíkkal. Hossza 14—20 mm. — Előfordul Görögországban, Syriában és nálunk Dalmáczíában.

1. dalmatinus Sturm.

— Az előtoron bársonyszerű fekete foltok nélkül ... ... 2.

2. A szárnyfedők fekete foltja a középen kezdődik és a csúcsig terjed, itt kiszélesedett. Fekete, az előtor és a szárnyfedők czinóbervörösek fekete rajzzal. A csápízek vékonyak, a hím csápja kétszer oly hosszú, a nőstényé hosszabb a testnél. Felülete ránczolva pontozott, a pontokban fekete szőrökkel. Hossza 12—20 mm. — Hazánkon kívül előfordul Franczia-, Török- és Görögországban, Montenegroban (Danilo-grad), Kis-Ázsiában és Syriában. (*punctiger* Apfb.) ... ... 2. **budensis Goeze.**

Változatai:

a) Az előtor fekete, kétoldalt kisebb-nagyobb vörös folttal. — Termőhelyei: I. Budapest, Csepel, Szigetcsép, Péczel, Isaszegh, Csömör, Dabas, Duna-Haraszti; IV. Mád; VI. Fibis, Temesvár; VII. Raduč; VIII. Carlopago, Fiume; IX. Almissa. **budensis** (törzsalak).

b. Az előtor vörös csak hátul fekete vagy ritkán egészen vörös. — Termőhelyei: I. Budapest, Csepel, Szigetcsép, Péczel, Csömör, Duna-Haraszti; II. Simontornya; IV Tarczal; VIII. Sveti-Juraj. Előfordul azonkivül Törökországban, Syriában és a Kaukázusban. ... ... **ab. hungaricus Hrbst.**

c. Az előtor egészen fekete. — Termőhelyei: I. Kalocsa, Péczel; VIII. Sveti-Juraj. (*Koehleri* Oliv.) **ab. affinis Brull.**

— A szárnyfedők fekete foltja eliptikus és a csúcsot sohse éri el. ... ... 3.

3. Az előtor két oldalán erőteljes hegyes foggal. Az állat teste széles és lapos. Fekete; az előtor fekete, némelykor azonban elül vörös vagy kétoldalt vörös folttal; a szárnyfedők vörösek a varraton tojásforma közös fekete folttal, ennek alakja és kiterjedése változó. A törzsalaknál a szárnyfedők fekete foltja a középen van elhelyezve, a paizsocskát

és a csúcsot nem éri el. Hossza 13—24 mm. — Előfordul Közép- és Dél-Európában és a Kaukázusban; hazánkban elterjedt faj, de sehol sem nagyon gyakori. (*Menetriesi* Motsch., *Koehleri* Muls.) ... ... **3. Kaehleri Linn.**

Változatai:

a. A szárnyfedők fekete foltja a paizsocskáig terjed, tehát eléri azok tövét — Olaszországban, Siciliában. Görögországban (Olympus) és Kis-Ázsiában (Brussa) fordul elő, Termőhelyei: VI. Herkulesfürdö; VII. Bukova-Kusa, Raduč, Konjsko; VIII. Fiume, Carlopago, Buccari, Novi; X. Bosznia. (*Boryi* Brull.)

ab. cinctus Villa

b. A szárnyfedők fekete foltja kicsiny, a varraton kettéválasztott. — Termőhelye: Mindszent (Győr m.) (*bilineatus* Muls.) ... ... **ab. bipunctatus Villa**

— Az előtor két oldalán kis fogacskával vagy dudorral. Az állat teste hosszúkás és domború. Fekete, a szárnyfedők czinóbervörösek egy hosszúkás tojásforma fekete folttal, mely a paizsocskánál kezdődik és jóval a csúcs előtt végződik. Az előtor vörös, hátul fekete csíkkal vagy ritkán fekete, kétoldalt vörös folttal. Hossza 12—18 mm. — Dél-Francziaországban, Stájerországban és hazánk déli részében fordul elő; termőhelyei: I. Csömör; VI. Báziás, Herkulesfürdő; VII. Velebit (Konjsko, Klariče vac.); IX. Dalmáczia; X. Bosznia. ... ... **4. globulicollis Muls.**

56. nem: **Clytus Laich., Ganglb.**

1. A csápízek a harmadik vagy a hatodik íztől kezdve hátúl kikanyarítottak, kétoldalt kihúzott szögletekkel. — 1 alnem: **Plagionotus Muls.** (*Platynotus* Muls., *Echinocerus* Muls.) 2.
— A csápízek a csúcson egyenesen lemetszettek, oldalt kerekített szögletekkel. ... ... 4.
2. Az előtor szélesebb mint hosszú (1·3 : 1), a csápok vastagabbak. A czombok alsó felületükön szőrösek. ... ... 3.
— Az előtor olyan széles mint hosszú. Fekete, sárga szőrök által képezett csíkokkal. Az előtor elülső és hátsó széle és a szárnyfedőkön négy harántcsík és a csúcs zöldes-sárga v. fehéres-sárga. A szárnyfedők első csíkja foltszerű és a paizsocskáig terjed. A fej és a test alsó része szintén sűrűn sárga szőrözettel fedett. A csápok és lábak sárgás-vörösek, a czombok sötétebbek, a középső és hátsó

czombok alúl hosszú elálló szőrök nélkül. Hossza 8—16 mm. — Előfordul Európában és a Kaukázusban, nálunk közönséges. (*fasciatus* Hbst., *aulicus* Laich., *indicus* Gmel.) ... **3. floralis Pall.**

Változatai:

a) A csápok első íze feketés. — Előfordul hazánkban a törzsfaj társaságában és annál gyakoribb; azonkivül Franczia országban, Közép-Európában és Oláhországban (Bukarest) elterjedt változat.

ab. basicornis Reitt.

b) A szárnyfedők második és harmadik harántcsíkja a varrat és az oldalszél mellett összefolyik, úgy hogy némelykor csak egy apró folt vagy pontocska marad meg a fekete csíkból. — Főleg Dél-Oroszországban fordul elő, de hazánk középső részében is található; termőhelyei: I. Budapest, Péczel, Isaszegh, Peszér, K.-Kartal. ... **ab. abruptus Kr.**

3. A szárnyfedők tövén levő csík keskeny és egyenes, e csík és a következő között a varrat mellett nincs sárga folt. Sötét-barna, a szárnyfedők töve, a csápok és a lábak sárgás-barnák. Az előtor elülső széle és egy harántcsík, a szárnyfedőkön négy harántcsík és a csúcs, a fejen három harántcsík és a test alul sárga szőrökkel fedett. A szárnyfedők hátsó csíkjai szélesek és a varrat és oldalszél mellett egymással és a csúcson levő nagy folttal többé-kevésbbé összekötöttek. Hossza 13—17 mm. — Előfordul egész Európában, nálunk tölgyesekben nem ritka. (*Convertinii* Petagn., *rufescens* Pic) ... **1. detritus Linn.**

— A szárnyfedők első harántcsíkja mindegyik oldalon csak egy folt alakjában van jelen, e között és a következő harántcsík között a varraton még egy folt van. Barnás-fekete, három harántcsik a fejen, az előtor elülső széle és két harántfolt a középen, a paizsocska, a szárnyfedőkön az említett foltok, három keskeny harántcsík, a csúcs, egy hosszúkás folt a vállbütyök alatt, a mellvég belső oldallemeze és a haslemezek hátsó széle sűrűn sárga szőrözettel fedett. A csápok és lábak sárgás-vörösek, az elülső és középső czombok bunkója feketés. Hossza 10—22 mm. Előfordul Európában, a Kaukázusban és Syriában; nálunk közönséges. (*lunatus* Fabr., *salicis* Schr.)

2. arcuatus Linn.

Változatai:

a) A szárnyfedők első harántcsíkja kettéosztott, tehát mindegyik szárnyfedőn két folt alakjában van jelen. — Termőhelyei: I. Budapest, Kalocsa. II. Parád, Mátra, V. Szent-Erzsébet (*interruptus* Mors.) **ab. Reichei Thoms.**

b) A szárnyfedőkön a paizsocska mögötti sárga folt hosszúkás és összefüggésben van az első harántcsíkkal. — Termőhelyei: I. Budapest, Kalocsa, V. Szent-Erzsébet. ... ... **ab. connatus Mors.**

c) A szárnyfedők paizsocska-mögötti sárga foltja az első harántcsíkkal és az utolsó harántcsík a csúcsfolttal a varrat mellett végig húzódó sávval van összeköttetésben. — Termőhelyei: VI. Herkulesfürdő, VII. Horvátország. ... ... **ab. apicalis Hampe.**

4. A csápok kilenczedik íze rövidebb a negyediknél. ... ... 5.

— A kilenczedik csápíz olyan hosszú mint a negyedik. — 6. alnem: **Caloclytus Fairm.** (*Isotomus* Muls.) — Fekete vagy barnás-fekete, a csápok és lábak sárgás-vörösek, a czombok bunkója sötétebb. Az előtoron egy hosszanti középsáv és kétoldalt egy-egy folt, a paizsocska, a szárnyfedőkön egy-egy folt a vállbütykön innen, egy a paizsocska mögött, egy az oldalszél mellett, a csúcs és két harántcsík fehér. Alul a melloldalak felső része és a haslemezek hátulsó széle fehér. Hossza 11—20 mm. — Előfordul Közép-Europában, Görögországban és Dél-Oroszországban. Termőhelyei: I. Budapest, Péczel, Kalocsa, Mezőkovácsháza, Debreczen, Nagyvárad, Székelyhíd; II. Keszthely, Pécs; IV. Bártfa, S.-A.-Ujhely, Tolcsva, Tokaj, Mád, Beregszász, Mármarossziget, Szaploncza; V. Tasnád, Vizakna, Gyógyfürdő, Dícsőszentmárton, Gyulafehérvár, Hátszeg, Szászsebes, Nagydisznód (Götzenberg), Nagyszeben, Kerczihegység, Brassó, Medgyes, Segesvár, Szászrégen, Deés, Mezőzáh; VI. Temesvár, Csenej, Herkulesfürdő; VIII. Fiume, Carlopago, X. Bosznia. (*semipunctatus* Fabr.) ... ... **21. speciosus Schneid.**

Változata:

Némelykor a szárnyfedőket szürkés-fehér szőrözet fedi úgy, hogy a fehér mustrázat elmosódott. — Termőhelyei: VII. Velebit; IX. Zara. (*Ganglbaueri* Pad. i. l., *Dobiaschi* J. Müll. i. l.) ... ... **var. Ganglbaueri Pic.**

5. A homlok két oldalán a szemektől a felső állkapcsokig élesen kiemelkedő léczczel. — 2. alnem : **Xylotrechus Chevr.** 6.
— A homlok kétoldalán a szemek és a felső állkapcsok töve között kiemelkedő lécz nélkül. ... ... 10.
6. A mellvég külső oldallemeze nem egészen kétszer oly hosszú mint széles. Az előtoron a szőrök hosszanti sávokká tömörülnek. ... ... 7.
— A mellvég külső oldallemeze nem egészen kétszernél hosszabb mint széles. Az előtoron csak elül és hátul van egy a középen megszakított harántsáv. ... ... 8.
7. Feketés-barna vagy barna, a szürkés- vagy sárgás-fehér szőrözet az előtoron négy hosszanti sáv, a szárnyfedőkön pedig két, többé-kevésbbé zegzugos harántcsík alakjában tömörül. Hossza 12—17 mm. — Előfordul Európában és Szibériában, nálunk közönséges (*liciatus* L., *hafniensis* F., *confusus* Hbst., *longipes* Vill., *atomarius* F., *Oo* Schrnk., *maculatus* Gm., *subuniformis* Pic). ... ... **4 rusticus Linn.**
— Fekete vagy feketés-barna, az előtoron a négy többé-kevésbbé megszakított sáv és a szárnyfedők zegzugos csíkjai között levő foltok sárgák. Hossza 13—19 mm. — Előfordul Finnországban, Norvégiában, Kelet-Poroszországban, Sziléziában, Csehországban, Tirolban és Dél-Szibériában : hazánkban e ritka fajt eddig csak Tusnádról ismerjük [1]). (*adspersus* Gebl., *Moči* Thoms.) **5. pantherinus Sav.**
8. A homlok közepén egy kétélű kiemelkedéssel, a szárnyfedők második harántcsíkja eléri a paizsocskát, a harmadik csík harántos ... ... 9.
— A homlok közepén nincs kiemelkedés, a szárnyfedők második harántcsíkja nem éri el a paizsocskát, a harmadik csík rézsutos, a váll csíkja rézsutos és pontszerü. A csápok sárgás-barnák, a lábak sárgák sötétebb czombokkal. Hossza 8—10 mm. — Előfordul Európában, a Kaukázusban és Algirban, nálunk ritka: I. Budapest, Péczel, Gödöllő, Debreczen, IV. S.-A.-Ujhely, Sárospatak, Tolcsva, V. Lompért. Kereszténynyhavas, Brassó. (*hieroglyphicus* Drap.) **8. antilope Zett.**
9. A homlok hosszanti léczei a középső éles és erős kiemelkedés és a szemek között vannak. A csápok és a lábak feketék. A szárnyfedők vállcsíkja kissé ferde, a második

[1]) Lásd: Rovartani Lapok. IX. 1902. 107. l.

csík hátul szögletes, a szárnyfedők csúcsa egyenesen lemetszett, a külső szögletek tompák. Hossza 13—17 mm. — Előfordul Szibériában, Orosz- és Németországban és nálunk Boszniában. (*angulosus* Motsch.) ... ... **6. ibex Gebl.**

— A homlok hosszanti léczei közvetlenül a szemek mellett vannak, a középső kiemelkedés lapos. A szárnyfedők a csúcson lemetszettek és kissé öblösek, a külső szögletek élesek, a vállcsík harántos, a második csík hátul kerekített. A csápok és a lábak sárgák, a czombok többnyire sötétek. Hossza 9—12 mm. — Előfordul Európában, a Kaukázusban és Syriában. nálunk ritka. Termőhelyei: II. N.-Vázsony, IV. Sátoraljaujhely, V. Hátszeg, Szebenihegység, VII. Velebit. (*arietis* F. nec. L.) ... ... **7. arvicola Ol.**

10. A paizsocska harántos... ... ... 11.

— A paizsocska háromszögű, mellette a szárnyfedők tövén dudorszerü kiemelkedéssel — 5. alnem: **Cyrtoclytus Gangl.** — Feketés-barna, a csápok, a lábszárak és a lábfej sárgásvörösek. A fej hátulsó széle, két sáv a homlokon, az előtor körüskörül, a paizsocska, a szárnyfedőkön három csík, egy rövid szegélysáv és a csúcs, a mellközép és mellvég külső oldallemezei, a mellvég és a haslemezek hátsó széle sűrün sárgás-fehér vagy sárga szőrökkel fedett. A szárnyfedők első csíkja íves és a paizsocskától az oldalszélhez ferdén hátrafelé, a második csík vastagabb és szintén ferdén az oldalszél felé irányult, de azt nem éri el, a harmadik csík a legszélesebb és kissé íves harántcsíkot képez. Hossza 10—14 mm. — Előfordul az Alpesekben, Francziaországban és Szibériában; nálunk is elég ritka. Termőhelyei: III. Vrátna-völgy; IV. Nagybocskó, Mármaros; V. Kolozsvár, Tihucza, Keresztényhavas, Zernest, Kerczihegység, Lotrioravölgy, Czódvölgy, Nagyszeben, Nagycsűr Zsyl-völgy; VI. Temesvár, Herkulesfürdő, Korniaréva. ... ... **20 capra Germ.**

11. A mellvég külső oldallemeze két és félszer, egész háromszor oly hosszú mint széles. A homlokon a csápok töve mellett kis léczszerü kiemelkedéssel. — 3. alnem: **Clytus** s. str. (*Sphegestes* Chevr.) ... ... 12.

— A mellvég külső oldallemeze négyszer oly hosszú mint széles A homlokon a csápok töve mellett sincs kiemelkedő lécz. — 4. alnem: **Clytanthus Thoms.** (*Anthoboscus* Chevr.) ... ... 15.

12. Az előtoron és a szárnyfedőkön felálló szőrök nélkül. Barnás-fekete, a csápok, a tapogatók, a lábak és egy harántcsík a szárnyfedők tövén sárgás-vörös, a czombok bunkója feketés. A homlok kétoldalt a szemek mellett, az előtor elülső szélének két oldala és két folt a tövén és négy csík a szárnyfedőkön sárga szőrökkel fedett. A szárnyfedők első csíkja rövid és részutos, a második íves és előre a varrat mellett a paizsocskáig terjed, a harmadik és negyedik íves és rézsutos. Hossza 10—16 mm. — Előfordul Közép-Európában; nálunk ritka. Termőhelyei: I. Budapest, Péczel, Isaszegh, Kalocsa, Debreczen, Nagyvárad; V. Nagyszeben, Szászujfalu, Szászrégen, Fancsal. (*mucronatus* Lap. & Gory, *Kelchii* Bach.) ... **9. tropicus Panz.**

— Az előtoron és a szárnyfedők tövén hosszú felálló szőrökkel ... 13.

13. Felül fénytelen, finoman és sűrűn pontozott, testhez simuló finom szőrözettel fedett. A mellvég külső oldallemezének csak a hátsó fele sárga szőrökkel fedett. ... ... 14.

— Felül fénylő, erőteljesen pontozott, a fekete helyeken kissé felálló szőrökkel fedett. A mellvég külső oldallemeze egészen sárga szőrökkel fedett. Feketés-barna, az előtor elülső széle és hátul kétoldalt, a paizsocska és három csík a szárnyfedőkön sárgás-fehér vagy sárga szőrökkel fedett. A szárnyfedők első csíkja rövid és rézsutos. A lábak, különösen a czombok feketés-barnák. Hossza 6—10 mm. — Előfordul Europa középső és déli részében, a Kaukázusban és Kisázsiában. Nálunk nem ritka. (*Bellieri* Gaut., *gazella* Muls.) ... ... **12. rhamni Germ.**

Változata:

Gyakran a lábak egészen sárgás-vörösek. — Előfordul a törzsfaj társaságában. ... ... **ab. temesiensis Germ.**

14. A csápok a végük felé vastagodók, a hatodik íztől kezdve feketék vagy sötétedők. Barnás-fekete, a lábak sárgás-vörösek, az első és középső czombok némelykor sötétebbek. Az előtor elülső és hátsó széle, a paizsocska, a szárnyfedőkön három csík és a csúcs sárga szőrökkel fedett. Az első csík egyenes és haránt futó. Hossza 6—15 mm. — Előfordul Európában és a Kaukázusban, nálunk közönséges (*quadrifasciatus* De Geer, *gazella* Fabr.)

10. arietis Linn.

— A csápok a végük felé nem vastagodók, egyszínű sárgás-

vörösek. A sárga mustrázat olyan mint a *Cl. arietis*-é (leírását lásd ottan), a vállmögötti első csík azonban rézsutos. Hossza 7—14 mm — Előfordul Közép-Európában, nálunk elég ritka. Termőhelyei: III. Tátrafüred, Thurzófüred, Szmrekovicza-hegy (Liptó m.); IV Bártfa; V. Szebenhegység (Sánta völgye), Papolcz, Kereszténvhavas; VI. Oravicza.

11. lama Muls.

15. A test felülete sárga vagy sárgás-zöld szőrözettel sűrűn fedett, a szárnyfedőkön fekete csíkokkal vagy foltokkal 16.
— A szárnyfedők feketék, fehér vagy szürkés-fehér csíkokkal ... ... 18.

16. A szárnyfedők fekete harántcsíkokkal, a melyek a varraton találkoznak. Fekete, sűrűn sárga szőrökkel fedett, egy harántcsík az előtoron, egy hátul nyitott gyűrű és két harántcsík a szárnyfedőkön fekete. Hossza 9—14 mm. — Előfordul Európában és a Kaukázusban, nálunk közönséges. (*verbasci* Linn., Bed., *nigrofasciatus* Goeze., *ornatus* Herbst, *gammoides* Fourer., *C-duplex* Scop., *strigosus* Gmel.) ... ... **13. varius Müll.**
— A szárnyfedőkön fekete foltokkal vagy a varraton megszakított harántcsíkokkal ... ... 17.

17. Fekete, felül és alúl zöldes-sárga szőrözettel sűrűn fedett, egy nagyobb folt az előtor korongján és két kisebb kétoldalt előtte, a szárnyfedőkön egy hosszúkás vállfolt, egy C alakú folt a tövükön és két a varratot és az oldalszélt el nem érő harántcsík fekete. Hossza 10—15 mm. —Előfordul Európában, Szibériában és Kis-Ázsiában, nálunk közönséges. (*verbasci* F., *sulphureus* Schaum)

14. Herbsti Brahm.

— Fekete, felül sűrű sárga vagy sárgás-zőld molyhos szőrözettel fedett, az előtoron fekete folt nélkül, a szárnyfedőkön egy apró vállfolt és három folt a varrat közelében hosszában elhelyezve, fekete és csupasz. Alúl gyéren szőrös. Hossza 12—16 mm. — Előfordul Közép- és Dél-Európában, nálunk ritka. Termőhelyei: VI. Orsova; VII. Carlopago. (*villosus* Fourcr., *quadripunctatus* Fabr., *sexpunctatus* Oliv.) ... ... **15. glabromaculatus Goeze.**

18. Az előtor vörös ... ... 19.
— Az előtor fekete ... ... 20.

19. Az előtoron és a szárnyfedők tövén hosszú felálló szőrökkel. Fekete, előtora vörös, a szárnyfedőkön szürkés-

fehér szőrök két harántcsík és a csúcsfolt alakjában elhelyezettek. A szárnyfedők második csíkja egyenes. Hossza 6—10 mm. — Előfordul Magyarországon; termőhelyei: Budapest, Budafok. (*nigripes* Ganglb. nec Brull.)

16. hungaricus Seidl.

— Az előtor szőrös, de a szőrök testhez simulók, alig felállók, a szárnyfedők tövén felálló szőrök nélkül. Szine és mustrázata olyan, mint az előbbi fajé, de a szárnyfedők második csíkja széles, elül kerekített. Hossza 8—14 mm. — Előfordul Közép- és Dél-Európában, nálunk helyenként nem ritka. Termőhelyei: I. Péczel, Kecskemét; VI. Gerebencz, Deliblát; VII. Vrdnik. (*aegyptiacus* F.)

17. trifasciatus Fabr.

20. A vállon nincs fehér folt. Fekete, az előtor hátsó szegélye, a paizsocska, a szárnyfedőkön két keskeny íves csík és a csúcs, a melloldalak és az első haslemezek hátsó széle fehér-szőrös. Hossza 6—10 mm. — Előfordul Europa déli felében és a Kaukázusban, nálunk közönséges (*massiliensis* L., *lineola* Scop., *achilleae* Brhm., *corsicus* Chevr.).

18. sartor Müll.

— A vallon rézsútos fehér folttal. Fekete, az előtoron elmosódott, elül kikerekített szürkés harántcsíkkal, a szárnyfedőkön a vállfolt, egy a paizsocskától hátra és kifelé kanyadó íves sáv, egy a varratnál széles és kifelé keskenyedő harántcsík és a csúcs szürkés-fehér szőrökkel fedett. Hossza 8—12 mm. — Előfordul Europában es a Kaukázusban, nálunk közönséges (*plebejus* F., *leucozonias* Gmel., *funebris* Laich., *lama* Schrnk., *cordiger* Arag., *lambda* Fauv.).

19. figuratus Scop.

Herkulesfürdői kirándulásom

Irta: *Uhryk Tivadar.*

Az ezidei nyár folyamán két hétre lerándultam Herkulesfürdőre, e gyönyörű fekvésű, páratlan szépségű és rendkivül gazdag rovarvilággal dicsekedő helyre. Nemcsak a magyar rovarászok keresik fel e helyet majdnem egy évszáz óta, hanem a külföldiek is mind jobban látogatnak ide. Herkulesfürdő ennélfogva a jól felkutatott vidékekhez tartozik, új felfedezésre reményt nem igér. És

mégis a legjobban felkutatott helyek is mindig szolgálnak ujabb és ujabb nevezetességekkel. Magam is hat olyan fajt gyűjtöttem, mely hazánkból nem, vagy közelebbi termőhely nélkül volt ismeretes, mint az *Amphipyra micans* Led., *Lobophora Sabinata* Hg., *Acalla cristana ab. spadiceana* Hw., *Pleurota Schlaegeriella* Z., *Coleophora ochrea* Hw. és *Nemotois Pfeifferellus* Hb.

Herkulesfürdő környékén a következő lepkéket gyűjtöttem:

Colias hyale L., edusa H.

Limenitis Camilla Schiff., Sibilla L., Neptis aceris Lepechin, Lucilla F., Polygonia c album L., Melitaea Phoebe Knoch., did. v. alpina Stgr., v. occidentalis Stgr., trinia, Schiff., Erebia melas Hbst., v. hungarica Obth. (Különös, hogy ezen ritka Erebia-fajnak majdnem csak minden második példánya volt használható, a ♀-ek pedig kivétel nélkül kopottak és hibásak voltak, daczára annak, hogy röpülési idejük elején jártam ott), acthiops, Esp., v. leucotaenia Stgr., Pararge aegeria L., Epinephele Tithonus L.

Nemeobius Lucina L.

Zephyrus betulae L., Chrysophanus virgaureae L., Thersamon Esp., Lycaena argiades ab. coretas O., ab. decolorata Stgr., Orion Pall., Cyllarus Rott., Arion L

Adopea Acteon Rott. (már csak igen rossz példányok voltak). Hesperia Alveus Hb.

Smerinthus ocellata L., Hyloicus pinastri L.

Cerura bifida Hb., Spatalia argentina Schiff.

Lymantria monacha L.

Drepana harpagula Esp., binaria Hufn, cultraria F.

Acronicta lep. v. bradyporina Tr., aceris L., Craniophora ligustri F., Agrotis fimbria L., orbona Hufn., ditrapezium Bkh., corticea Hb., segetum Schiff., Chariptera viridana Walch., Callopistria Latreillei Dup. Polyphaenis sericata Esp., Leucania conigera F. Caradrina respersa (S. v) Hb., Amphipyra micans Ld. (Ezt a csinos Amphipyrát Frivaldszky óta, aki azt 1823-ban Mehádiánál gyűjtötte, hazánkban még nem fogta senki. Én Orsova közelében éjjeli fogás alkalmával gyűjtöttem), pyramidea L., Eutelia adulatrix Hb., Eublemma suava Hb., (Orsovánál az Allion hegyen gyűjtöttem. A legtöbb példány már igen kopott volt.) Plusia festucae L., Grammodes algira L., Catocala promissa Esp,, himenea Schiff., Parascotia fuliginaria L.

Thyatira batis L.

Euchloris smaragdaria F., Acidalia moniliata F., subsericeata Hw., obsoletaria Rbr., rusticata F., dilutaria v. et ab. praeustaria Mn., aversata L., ab. spoliata Stgr., strigilaria Hb., flaccidaria Z., Lythria purpuraria L., Lobophora sabinata Hg. (Ezt az állatot Herkulesfürdőn a társalgóterem villanylámpáján fogtam. Magyarországból eddigelé még nem volt ismeretes s csupán az Alpesekben, Schweizban, Bajorországban, Tirolban és Bithyniaban fordul elő.) Asthena candidata Schiff., Tephroclystia distinctaria HS., Abraxas marginata L., Metrocampa margaritata L., Ennomos quercinaria Hufn., Amphidasis betularia L., Gnophos sordaria Thnbg., dilucidaria Hb.

Hylophila prasinana L.

Nudaria mundana L., Miltochrista miniata Forst.

Cochlidion limacodes Hufn.

Sesia tipuliform. Cl., vespiform. L.

Crambus luteellus Schiff., pinellus L., falsellus Schiff., culmellus Z., Ematheudes punctella Tr., Alispa angustella Hb., Salebria fusca Hw., Nephopteryx similella Zk., Dioryctria abietella F., Phycita spissicella F., Acrobasis tumidana Schiff., sodalella Z., Rhodophaea suavella Zk., Endotricha flammealis Schiff., Eurrhypara urticata L., Scoparia crataegella Hb., Pyrausta falcatalis Gn., aurata Sc.

Acalla crist. ab. spadiceana Hw. (A magyar faunakatalogusban Gácsról említett cristana ugyanezen fajváltozathoz tartozik. A typikus cristanát eddig Magyarországon nem gyűjtötte senki.)

Conchylis jucundana Dup., Olethreutes profundana F., Epiblema foenella L., Carpocapsa pomonella L., grossana Hw., splendana Hb.

Euteles Kollarella Costa, Pleurota Schlaegeriella Z. (Csak Wocke szerint volt a faunakatalogusba fölvéve.) Depressaria Alstroemeriana Cl., Harpella forficella Sc.

Coleophora ochrea Hw. (Magyarországból eddig még ismeretlen volt), onosmella Brahm.

Scardia boletella F. (A Domogleten egy kórhadt bükkfa kérge alatt találtam). Nemotois Pfeifferellus Hb. (Herrich-Schäffer nyomán volt csak a faunakatalogusban felemlítve).

Adatok Szerbia bogárfaunájához.

Irta *Csiki Ernő.*

I.

Szerbia bogárfaunáját alig ismerjük, a bogarakra is az áll, a mit Dr. Horváth Géza a Hemiptera-faunára vonatkozólag ír,*) hogy „jóval ismeretlenebb, mint akár Uj-Guinea, Madagaszkár vagy a Sandwich-szigetek e nembeli faunája.“ Az irodalomban szétszórva találunk ugyann egyes adatokat, összefoglaló, leiró, vagy akár csak enumeráló munka azonban nincs. Hopffgarten báró, Merkl, Tax, Reiser. Hilf gyűjtéseiből került néhány adat az irodalomba, a legtöbb adatot pedig Apfelbeck legujabban megjelent munkájában (Die Käferfauna der Balkanhalbinsel) találjuk, ezek azonban csak a Caraboideákra vonatkoznak.

Ezek után, azt hiszem, nem végzek felesleges munkát, ha azon bogarak jegyzékét közzéteszem, melyeket Dr. Horváth Géza, a M. Nemzeti Múzeum állattári osztályának igazgatója és Ujhelyi József segédpreparátor 1902. évi szeptember hóban Dél-Szerbiában, főleg Nis, Pirot és Vranja vidékén gyűjtöttek.

A gyűjtött fajok száma nem nagy, ami egyrészt az őszi időszaknak, másrészt annak tulajdonítandó, hogy a bogarak csak mellékesen gyűjtettek a Hemipterák mellett, mindamellett akadt köztük néhány érdekesebb is.

* * *

A termőhelyek rövidítései a következők:

B = Belgrád.	*R* = Ruplje.
K = Kutina.	*SP* = Sv. Petka.
N = Niš.	*T* = Topolnitza.
P = Pirot.	*Vr* = Vranja.

* * *

Carabus coriaceus L. var. Hopffgarteni Kr. — *R.*

C. intricatus L. — *R.*

C. Ulrichi Germ. var. **pernix** nov. var. — *R.*

Subspeciei *rhilensis* Kr. proximus; differt tamen pronoto latiore, lateribus planis haud reflexis, margine laterali rotundato, postice non sinuato, antice posticeque aequaliter angustato et rotundato. — Serbia mer.: Ruplje.

*) Dr. Horváth Géza, Szerbia Hemiptera-faunája (Annales hist. nat. Musei Nationalis Hungarici. I., 1903, p. 3–28)

C. scabriusculus Ol. var. interruptus Born. — *SP.*
Leïstus rufomarginatus Duft. — *R.*
Bembidium nítidulum Marsh. — *R.*
Tachys bistriatus Duft. — *P.*
Tachyta nana Gyllh. — *R.*
Trechus quadristriatus Schrnk. — *P.*
Platynus **serbicus** n. sp. — *R.*

Piceo-brunneus, nitidus, fronte maculis duabus distinctis rufis, margine laterali pronoti et elytrorum margine suturali lateralique et subtus brunneo-ferrugineis, antennis, palpis pedibusque rufo-ferrugineis. Capite magno, oculis minus prominentibus. Antennarum articulo tertio quarto paulo breviore. Pronoto cordato, longitudine paulo latiore, lateribus antice rotundatis, postice ante angulos posticos obtusos profunde sinuatis, margine laterali late et fortiter reflexo, impressionibus basalibus valde profundis et ruguloso-punctatis. Elytris latitudine sesqui longioribus, convexiusculis, profunde striatis striis subtiliter punctatis, interstitiis aequilatis, interstitio tertio punctis setigeris tribus instructo. Long. 9—10 mm.

Serbia mer. prope Ruplje.

Pl. scrobiculato Fabr. affinis; differt tamen corpore latiore, oculis minus prominentibus, pronoto cordato, basi angustiore, lateribus antice fortius rotundatis, postice magis sinuatis, margine laterali latiore reflexo, elytris latioribus, profunde striatis, interstitiis aequilatis.

* * *

Species subgeneris *Platynus* s. str. elytrorum interstitio tertio punctis setigeris tribus instructo hoc modo disposui:

1. Niger nitidus, antennarum [1]) articulis quatuor primis nigris, basi et apice rufescentibus, pronoto transverso. (Bulgaria: Mt. Balkan) ... ... ***1. proximus J. Friv.***
— Piceo-brunneus vel obscure brunneo-ferrugineus, antennis unicoloribus rufo-ferrugineis ... ... 2.
2. Impressionibus basalibus pronoti rugoso-punctatis 3.

[1]) Secundum exemplaria typica in collectione Mus. Nat. Hungarici asservata, antennarum articulus tertius et quartus longitudine aequales sunt et non articulus tertius quam quarto longior ut Apfelbeck in opere suo (Die Käferfauna der Balkanhalbinsel. I, p. 289.) novissime scripsit.

— Impressionibus basalibus pronoti transverse subtiliter subrugosis, haud punctatis. (Alpes Hungariae mer. or.) --- --- --- --- --- --- ***4. banaticus E. Friv.***

3. Pronoto longitudine latiore, margine laterali latiore et fortius reflexo, lateribus ante angulos posticos fortiter sinuatis. Elytris latitudine sesqui longioribus, interstitiis aequilatis. (Serbia mer.: Ruplje) ***2, serbicus*** n. sp.

— Latitudine pronoti longitudine aequalis, margine laterali angusto et minus reflexo, lateribus ante angulos posticos vix sinuatis. Elytris latitudine vix sesquitertio longioribus, interstitiis 2., 4. et 6. quam ceteris latioribus. (Alpes or., Carpathes, Penins. balcanica sept.) --- --- --- --- ***3. scrobiculatus Fabr.***

P. dorsalis Pont. — *R.*
Calathus fuscipes Goeze — *R.*
C. melanocephalus L. — *R.*
Pterostichus (Poecilus) coerulescens L. — *R.*
Pt. (Pseudomaseus) nigrita F. — *R.*
Abax ovalis Duft. — *R.*
A. carinatus Duft. — *R.*

Különfélék.

Boarmia umbraria Hb. ujabb előfordulása hazánkban. Ifj. Friedrich Antal a pestmegyei Maglódon f. évi augusztus hó 14-én este lámpafénynél egy Boarmiát fogott, melyben a Magyarországon ritka *Boarmia umbraria* Hb. szép hímpéldányát ismertem fel. A magyar fauna-katalogusban ezen faj csak Nagyváradról említtetik, Staudinger és Rebel az új paläarktikus lepkekatalogusban pedig magyarországi előfordulását kérdésesnek jelzik. Hazánkon kívül ez a ritka lepke előfordul Dél-Franciaországban, Korzika szigetén, Közép- és Észak-Olaszországban, Isztriában, Görögországban, Oroszország délkeleti részében, Örményországban és Kis-Ázsiában Palesztináig. *Uhryk Géza.*

Elhúnyt bogarászok. A folyó évben a coleopterologia két kiváló munkását veszitette el. Márczius 22-én Szentpéterváron elhúnyt Tichon Szergievics Tschitscherin, a világ

Carabidáinak, különösen Pterostichináinak és Harpalináinak legjobb ismerője. Tschitscherin még alig töltötte be 35. életévét (1869 szeptember 11-én született Szentpétervárott) és máris elismert szaktekintély volt. Első dolgozata 1886-ban látott napvilágot, azóta szebbnél-szebb monographiákkal, közleményekkel gazdagította a bogáraszati irodalmat. Egyes nemek monographiáján kívül a párizsi muzeum Platysmatináiról írott négy közleménye és a paläarktikus égöv Harpalini-nemeiről közzétett systematikai tanulmánya rendkívül becsesek. Tschitscherin eleinte Olgino-ban lakott és csak két évvel ezelőtt költözött végleg Szentpétervárra, a hol Semenov orosz entomologus házában talált kedvtelésének megfelelő otthont. Tschitscherin vállalkozott Biró Lajos új-guineai Carabidáinak feldolgozására is, de korai halála ebben meggátolta. — A másik elhúnyt Ernst Brenske német tőkepénzes, a ki nagy buzgalommal gyűjtötte és tanulmányozta a földkerekség Melolonthidáit, melyeknek ezidőszerint legjobb ismerője volt. Sok kisebb-nagyobb közleményen kívül legnagyobb munkája, mely nem régen nyert befejezést, „Die Serica-Arten der Erde“ czím alatt a Berliner Entomologische Zeitschriftban jelent meg. *Csiki.*

Uj entomologiai muzeum A berlini „Deutsche Entomologische Gesellschaft“ elnökének Dr. G. Kraatz-nak anyagi támogatásával nevezett társaság megalapította a „Deutsches Entomologisches National Museum“-ot. A múzeum alapitásának főczélja az volt, hogy a német rovarászoknak egy gyűjtemény és szakkönyvtár álljon rendelkezésre, a melyben dolgozhassanak és tanulmányaikhoz a szükséges segédeszközöket megtalálhassák. A berlini királyi természetrajzi múzeum gazdag gyűjteményéhez tudvalevőleg odavaló ember nehezen fér hozzá, a munkálkodást meg mindenféle rossz szabályrendelettel igyekeznek megnehezíteni. Eleinte Berlin városa az új „märkisches“ múzeumban helyezett kilátásba nehány szobát az entomologiai nemzeti múzeum részére. Ezen szobák azonban éppenséggel nem voltak megfelelők, azért Dr. Kraatz külön házat vásárolt, melybe az ő gyűjteményét és könyvtárát október havában fogják szállítani. Dr. Kraatz egész gyűjteményét az új múzeumnak ajándékozta, ez fogja a leendő gyűjtemény törzsét képezni. Dr. L. v. Heyden, Dr. W. Horn és Dr. Röschke pedig kötelezték magukat, hogy gyűjteményeiket szintén ide adják, de csak elhalálozásuk után. A múzeum első őre Schenkling S. hamburgi coleopterologus lesz, ki a Cleridáknak ezidőszerint a legjobb ismerője. Ha az új múzeum pénzügyi viszonyai meg fogják

engedni, a rovargyűjteményt valószínűleg a M. Nemzeti Múzeum ujonnan berendezett gyűjteményének mintájára fogják berendezni.

Csiki.

Irodalom.

Ganglbauer, Ludwig. Die Käfer von Mitteleuropa. IV. Band, 1. Hälfte. Wien, 1904. (286 l. 12 fametszettel a szöveg között. — Ára 11 kor.)

Ganglbauer klasszikus munkájának 4. kötetéből megjelent az első rész, egy 18 íves kötet, mely a *Dermestidae, Byrrhidae, Nosodendridae, Georyssidae, Dryopidae, Heteroceridae és Hydrophilidae* családokat tárgyalja. Szerző a bevezető részben rendszertani tanulmányainak eredményét ismerteti, melyek alapján e munka 3. kötetében tárgyalt *Clavicornia* családsorozatot tarthatatlannak mondja és ezt a Serricorniákkal együtt *Diversicornia* névvel egyesíti.

A családok, nemek és fajok, úgy mint az eddigiekben, részletesen vannak leírva, minden családnál a lárvák jó jellemzését és főbb alakjaiknak sikerült rajzát találjuk.

Új család a *Nosodendridae*-család, melynek egyetlen nemét a *Nosodendron*-t eddig a Byrrhidák vagy Nitidulidákhoz sorolták Ganglbauer legelső sorban az eltérő lárvák alapján választja el az új családot.

Ujdonság a 4. kötetben az új német helyesírás és a trinominális nomenklatura bevezetése. Haladásnak mondhatjuk ezekkel szemben azt, hogy a potrohszelvények szabadon fekvő háti és hasi lemezeit, a morfologusok nyomán „Tergit“ és „Sternit“ elnevezéssel jelöli.

A nagyon sok synonymiai helyesbítés mellett nehány új névvel, új nemmel és fajokkal is találkozunk.

A Dermestidák közül a *Dermestes tesselatus* Er. nec Fabr. új nevet (*D. Erichsoni* Ganglb.) nyert, a *Trogoderma megatomoides* Reitt. részére pedig az új *Entomotrogus* genus állíttatott fel. A Byrrhidák családjában egy új déltiroli fajt (*Simplocaria nivalis*) találunk.

A Dryopidak között *Esolus Solarii* (Itália: Genova) és *Latelmis subopaca* új fajok, a Hydrophilidák között pedig *Limnebius Paganettii* (Dalmáczia: Castelnuovo) új faj és *Helophorus Zoppae* var. *Pinkeri* (Alsó-Ausztria: Klosterneuburg) és *Berosus signaticollis*

byzantinus (Konstantinápoly) új fajták szerepelnek. Azt a fajt, melyet szerző (Verh. zool.-bot-Ges. Wien, 1901, p. 328) *Hydraena monticola*-nak tartott, nem az, hanem a Hydraena *italica* egy új fajtája melyet *discreta*-nak nevez.

Hogy mennyire nincs kiépítve és nem végleges Ganglbauer új rendszere, arra legjobb példa a Hydrophilidák családja, melyet szerző annak alapján, hogy a lárvák fartoldalékokkal birnak (mint pl. a Caraboideák és Staphylinoideáknál) úgyszólván írásközben kiveszi a Diversicorniák családsorozatából és mint új családsorozatot *Palpicornia* névvel a Staphylinoideák és Diversicorniák közé állítja.

Hazánk faunájára vonatkozólag is találunk nehány új adatot, ezek a következők: *Georyssus costatus* Cast. (Herkulesfürdő), *Ochthebius marinus pallidipennis* Cast. (Fertőtó), *Hydraena morio* Kiesw. (Hungaria, Croatia, Dalmatia) és *H. regularis* Rey (Croatia).

A kötetet ugy mint az előbbenieket mindenkinek figyelmébe ajánlhatjuk. *Csiki Ernő.*

*

Apfelbeck, Viktor, Die Käferfauna der Balkanhalbinsel, nebst Berücksichtigung Klein-Asiens und der Insel Kreta. Erster Band: Familienreihe Caraboidea. Berlin, 1904. (IX. + 422 l.) Ára 18 márka.

Örvendetes jelenség, hogy újabban egyes területek faunáját tárgyaló munkák jelennek meg, melyek az illető vidékek bogárvilágának tanulmányozását nagyon megkönnyítik. Az ilyen munkák közül csak Ganglbauer nagy művét (Die Käfer von Mitteleuropa) akarom említeni, melynek kiegészítéséül most Apfelbeck a szomszédos Balkánfélsziget bogárfaunáját írja meg. Apfelbeck munkája a szó szoros értelmében vett kiegészítő része Ganglbauer könyvének; benne csak azon fajok leírását találjuk meg, a melyek Ganglbauer könyvében nincsenek meg, a többi fajnál csak azok elterjedése a Balkán-félszigeten van jelezve, mindenütt a termőhelyek pontos felsorolásával. A Balkán-félsziget területének északi határa a Duna és a Száva által képezett természetes határ, nyugaton, keleten és délen pedig a tenger. Figyelembe van véve azonkívül a görög partoktól már távol fekvő Kréta szigete is, melynek faunája a kis-ázsiaival mutat rokonságot. A Balkán-félszigeten élő bogarak a közép-europai, a pontusi és a mediterrán fauna alakjai. Apfelbeck munkájának megírásánál legelső sorban a szarajevoi múzeum gazdag anyagára támaszkodott, de tekintetbe vette több nagyobb gyűjtemény ide vonatkozó anyagát is, így a Magyar Nemzeti Múzeumét is, melynek tulajdonában Frivaldszky

Imre balkáni állatjai, köztük sok typussal vannak. Frivaldszky Imre egyike az elsőknek volt, ki a Balkán-félszigeten, főleg a Balkán-hegységben, Ruméliában ésTörökországban gyűjtött és gyűjtetett, az ő nevéhez fűződik is a legszebb felfedezések egész sora.

Apfelbeck művében nagy gondot fordít a lokális fajták megállapitására. A trinominális nomenklatura használatával azonban több nem lokális változat is belekerült a subspecies köntösébe. Az első kötetben, mely a Caraboideákat (*Cicindelidae*, *Carabidae*, *Haliplidae*, *Hygrobiidae*, *Dytiscidae*, *Gyrinidae*, *Rhysodidae* és *Paussidae*) tárgyalja, sok érdekeset tartalmaz. Különösen egyes nemek tűnnek alapos tanulmányozásuk folytán ki. Ezek közül legelső sorban a *Molops*-nem említendő, azonkívül a *Carabas*, *Bembidium*, *Trechus*, *Zabrus* és *Brachynus* nemek. Ebben a kötetben Apfelbeck 2 új alnemet, 58 új fajt, 56 új alfajt és 8 új varietást ír le. A *Microlestes* nemet Holdhaus dolgozta fel, ő 2 új alfajt írt le. Az újdonságokon kívül 12 fajt a synonymák seregéből újra feltámasztott, azokat mint jó fajokat visszaállitotta, viszont 24 faj részben synonyma lett, részben alfaj és fajváltozattá lett lefokozva. Minket érdekló faunaterületünkből való ujdonságok a következők: *Carabus croaticus Kobingeri* és var. *travnikanus* (Bosznia), *C. catenatus dinaricus* (Bosznia), *C. convexus chionophilus* (Bosznia, Herczegovina), *C. hortensis hercegovinensis* (Herczegovina), *Cychrus punctipennis Reiseri* (Herczegovina), *Leistus parvicollis bjelasnicensis* (Bosznia), *Bembidium complanatum relictum* (Bosznia), *B. normannum orientale* (Dalmáczia), *Trechus bradycelloides* (Bosznia), *Tr. Kobingeri* (Bosznia), *Tr. Priapus pygmaeus* és *temporalis* (Bosznia), *Tr. bosnicus frigidus* (Bosznia), *Tr. acutangulus* és subsp. *socius* (Bosznia), *Tr. Sturanyi* (Bosznia), *Anophthalmus Styx* (Bosznia), *An. dalmatinus jablanicensis* és *Halmai*, továbbá *An. suturalis trebinjensis* és *metohiensis* (Herczegovina), *Badister gladiator* (Herczegovina, Dalmáczia), *Harpalus Karamani* (Herczegovina, Dalmáczia), *Stenolophus proximus ab. narentinus* (Dalmáczia), *Bradycellus Ganglbaueri* (Herczegovina), *Molops obtusangulus hybridus* (Bosznia, Herczegovina), subsp. *hybridus bilekensis* és *narentinus* (Herczegovina), subsp. *Pentheri* (Herczegovina), subsp. *dinaricus* (Bosznia, Dalmáczia), subsp. *mendax* (Bosznia), subsp. *vranensis* (Bosznia), *M. prenjus* (Herczegovina), *M. planipennis* (Bosznia, Dalmáczia), *M. piceus mostarensis* (Herczegovina), *Pterostichus* (*Poecilus*) *Koyi dinaricus* (Bosznia), *Pt.* (*Poec.*) *Rebeli* (Herczegovina, Dalmáczia), *Pt.* (*Lagarus*) *Leonisi* (Herczegovina), *Pt. oblongopunctatus bosnicus* és *Pt. angustatus v.*

octopunctatus (Bosznia), *Pl.* (*Argutor*) *convexiusculus* és *tarsalis* (Szlavonország: Pakrac), *Pl. Reiseri v. coarcticollis* (Bosznia), *Omphreus Apfelbecki dinaricus* (Bosznia), és subsp. *plasensis* (Herczegovina). *Laemostenus cavicola nivalis* (Bosznia), és subsp. *Gangelbaueri* (Herczegovina), *Platyderus dalmatinus nivalis* (Herczegovina), *Platynus scrobiculatus turcicus* (Bosznia), *Pl. viduus* v. *fallax* (Bosznia), *Pl.* (*Agonum*) *hypocrita* (Herczegovina, Dalmáczia), *Pl.* (*Ag.*) *Holdhausi* (Szlavonország: Pakrac, Bosznia, Herczegovina, Dalmáczia), *Cymindis imitatrix* (Herczegovina) és *Brachynus Ganglbaueri* (Magyarország: Szolnok, Bánság; Szlavonország: Ruma; Bosznia, Herczegovina). — Apfelbeck könyvét, eltekintve általános becsétől, különösen azért is ajánlhatom szaktársaim becses figyelmébe, mert Bosznia, Herczegovina és Dalmáczia faunáját részletesen tárgyalja, ezen országokat pedig a magyar faunaterület határai közé, mint részben Magyarországhoz tartozó tartományokat, bevettük. A könyv nyomdai kiállítása csinos és a berlini Friedländer czég kiadásában jelent meg. *Csiki Ernő.*

Attems, Dr Karl Graf., Neue palaearktische Myriopoden nebst Beiträgen zur Kenntnis einiger alten Arten. (Archiv f. Naturg. 70. Jahrg. I. Bd. p. 179—196, Taf. IX—X.)

Számos új alnem, faj, alfaj és fajváltozat leírása. A fajok legnagyobbrésze Dalmácziából származik. Faunaterületünkből valók a következő ujdonságok: *Lithobius pusillus* nov. subsp. *denticulata* (Dalmáczia: Castelnuovo), *Schendyla mediterranea* nov. subsp. *dalmatica* (Castelnuovo), *Scolioplanes acuminatus* var. *microdon* (Bosznia: Bjelašnica), *Heterolatzelia* (nov. subg. *Fagina*) *silvatica* (Bosznia: Ivan, Bjelašnica-Igman), *Pachyiulus* (*Hylopachyiulus* nov. subg.) *pygmaeus* (Bosznia: Banjaluka), *Julus* (*Leptoiulus*) *vagabundus* nov. subsp. *croaticus* (Zágráb: Sleme hegy), *Julus* (*Leptoiulus*) *Deubeli* nov. subsp. *korongisius* (Radnai havasok: Korongyos) és *Julus* (*Femoriferus* nov. subg.) *fimbriatus* (Dalmáczia: Ragusa). Néhány bolgár és ausztriai faj leírásán kívül a *Julus* (*Leptoiulus*) *oribates* Latz. leírását is adja a szerző; ez a faj Latzel szerint a Magas Tátrában is előfordul. *Csiki Ernő.*

„ROVARTANI LAPOK"

XI. Band. 7. Heft. September 1904.

S. 133. **Dr. G. Horváth: Das Auslegen der Insektenkästen.** Das wichtigste bei Aufstellung einer Insektensammlung sind die Kästchen oder Schachteln, bei welchen, ausser dass sie luftdicht schliessen, in ersten Linie das Auslegen in Betracht kommt. Früher wurde der Boden aus weichem Holz hergestellt, bald wurde er mit verschiedenen Substanzen (Wachs, Korkstückchen) ausgelegt, bis endlich Korkplatten verwendet wurden. Die Korkplatten haben nur einen Fehler, dass sie theuer sind, darum wurde immer nach anderen, die Korkplatten zu ersetzenden Materialien gesucht. Von diesen Surrogaten wären folgende zu erwähnen: 1. Insektenpappe. Diese ist gut, ist aber selten entsprechend weich, meistens hart, so dass selbst dicke Insektennadeln nur mittelst Steckzange eingesteckt werden können. 2. Torfplatten, diese sind genug weich und billig, ihr Fehler ist, dass sie nicht genug elastich sind, dass sie stauben und dass sie die Nadeln angreifen, deren Spitze abrostet. 3. Kork-Linoleum, welches aus Korkspänen und Kautschuk hergestellt wird, wird neuerdings sehr gelobt, ist aber etwas zu fest und hart, und die Nadeln werden mit der Zeit durch den Kautschuk ebenfalls angegriffen. 4. Agave-mark wird besonders von französischen Entomologen angewendet, vereinigt die guten Eigenschaften der Korkplatten, ist aber zu hygroscopisch, und so rosten die Nadeln in nur etwas feuchten Räumen baldigst. — Aus diesem ist zu ersehen, dass die feinen Korkplatten noch immer die besten sind und sollen trotz ihres höheren Preises nur diese angewendet werden. Schliesslich wird die Methode Morse's angeführt, die darin besteht, dass zwei Blatt Papirbogen auf einen Rahmen befestigt in den Kasten eingelegt werden (siehe Abbildung im ungarischen Text.)

S. 135. **E. Csiki: Die Cerambyciden Ungarns. XIII.** Fortsetzung der Bestimmungstabelle der ungarischen Cerambyciden, bei welcher Gelegenheit die Gattungen *Purpuricenus* und *Clytus* behandelt werden.

S. 144. **Uhryk: Meine Excursion nach Herkulesbad.** Verfasser machte im verflossenen Sommer eine zweiwöchentliche Excursion nach Herkulesbad, wo er Lepidopteren sammelte. Obwohl Herkulesbad schon seit fast einem Jahrhundert jedes Jahr von einheimischen und ausländischen Sammlern besucht wird, ist noch immer Neues zu finden. Unter anderen fand er mehrere für die ungarische Fauna neue Thiere und auch gelang es ihm die seit 1823 in Ungarn nicht mehr gesammelte *Amphipyra micans* Ld. in einem Exemplare bei Orsova zu sammeln. Das Thier flog Abends an die Lampe. Das Exemplar befindet sich nun in der Sammlung des Ungarischen National Museums.

S. 147. **E. Csiki: Beiträge zur Käferfauna Serbiens. I.** Dr. G. Horváth, Direktor der zoolog. Abtheilung des Ung. National Museums, besuchte im September 1902 Süd-Serbien, wo er in Gesellschaft des Hilfspräparatoren J. Ujhelyi Hemipteren sammelte. Es wurde hauptsächlich in der Umgebung von Nis, Pirot und Vranja gesammelt. Käfer wurden nur nebenbei gesammelt und so war die Ausbeute nicht gross, zu dem auch die eingetretene Herbstzeit beitrug. Nachdem aus der Fauna Serbiens bisher noch sehr wenig publizirt wurde, so hat Verfasser die Liste der gesammelten Arten nebst Aufzählung ihrer Fundorte zusammengestellt. Die Aufzählung und lateinischen Diagnosen der Neuheiten siehe im ungarischen Text.

Kleinere Mittheilungen.

S. 149. G. Uhryk berichtet über ein am 14. August be Maglód (Com. Pest) erbeutetes ♂ von *Boarmia umbraria* Hb.

S. 149. Es wird der Tod der hervorragenden Coleopterologen T. S. Tschitscherin und E. Brenske angezeigt.

S. 150. Es wird über das neue „Deutsches Entomologisches National Museum“ in Berlin berichtet.

Literatur.

S. 151. E. Csiki bespricht die Werke von Ganglbauer (Die Käfer von Mitteleuropa. Bd. IV. 1.) und Apfelbeck (Die (Käfer der Balkanhalbinsel. Bd. I.) und eine Arbeit von Attems (Neue palaearkt. Myriopoden etc.)

Loose und Centurien exotischer Insekten

(mit vielen Schaustücken und Seltenheiten, vorzüglich bestimmt und erhalten, die Schmetterlinge und Libellen in Düten):

100	Käfer in ca. 50 Arten von Bolivia (Yungas de la Paz, 1 0 m.)	Mk. 15.—
100	» » » 50 » » Nord-Indien (Darjeeling, Assam.)	» 12.—
100	» » » 50 » » Nord-Borneo (Kinabalu)	» 15.—
100	» » » 50 » » Deutsch-Ost-Afrika (Tanga, Tangamjika-See, Usaramo etc.)	» 12.—
100	» » » 50 » » Deutsch-Ost Afrika (Nguelo, Usambara)	» 12.—
	50 Orthoptera aller Ordnungen und Gegenden	» 15.—
	100 Wanzen » » » »	» 15.—
	100 Homoptera » » » »	» 20.—
	100 Hymenoptera » » » » diese nur theilweise bestimmt!	» 15.—
50	Libellen verschiedener Gegenden	» 10.—
50	Schmetterlinge von Bolivia mit Papilio servillei bolivianus, harmodius, Catopsilia menippe, Catagramma aegina, Callithea leprieuri, Morpho deidamia, feinen Ancylmis, Diorhina etc etc	» 20.—
50	Stück wie vorher mit dem riesigen opalfarbigen Morpho godartii	» 30.—
40	schöne Papilio mit servillei, harmodius, leucaspis, ascalaphus, milon, dasarada, paris, iswara sataspes, gigon, fuscuscastaneus, polyphontes, nicanor, peranthus etc.	» 18.—
	dto mit Papilio lenaeus oder blumei	» 24.—
	dto mit » androcles	» 28.—
10	feine Morphiden und Brassoliden mit M. amathonte, didius. deidamia, achilles, achillides etc.	» 20.—
	dto mit Morpho godartii	» 30.—

Actias isis (phänomenales Thier) Mk. 25.—, Eligma latepicta (schönste Arctiide von Afrika) Mk. 6.—, Agrias lugens (herrlich) Mk 25.—, Papilio ascalaphus (Riesen Mk. 2.—. Ornithoptera priamus Stammform (gezogen!) ♂ u. ♀ 20.—, hippolyptus ♂ 4.—, ♀ 14.—, hephaestus superb. ♂ 2.—. ♀ 3.—. — Porto und Packung extra.

HERMANN ROLLE

Entomologisches Institut,

BERLIN S. W., Königrätzer-Strasse Nr. 89.

CATALOG

DER

Lepidopteren des palaearctischen Faunengebietes.

Von

Dr. O. Staudinger und Dr. H. Rebel.

2 Theile in einen Band gebunden.

Preis 20 Kronen

Szerkesztőségünk útján is megrendelhető.

Entomologiai művek.

Általános. *A Magyar Birodalom Állatvilága.* (Fauna Regni Hungariae). III. kötet. Arthropoda. Kiadja a k. m. Természettudományi Társulat. Ára 35 kor., társulati tagoknak 20 kor. — *Kárpáti E.* Állatmuzeum, utasitás állatok kitömesére s eltartására, és csontvázak készitésére, ábrákkal 1 kor 40 fill. — *Bein K.* A kis rovargyűjtő. Utasitás a kiválóbb rovarok megismerésére és gyűjtésére 2 kor. — *Szekeres F. Ö.* A rovargyűjtő 1 kor. 60 fill. — *Lejtényi S.* Rovargyűjtő. Segédkönyv a középiskolai ifjuság számára, kötve 1 kor. — *Kriesch J.* A rovarok világa. 16 ábrával 80 fill. — *Kirándulók* zsebkönyve. 70 rajzzal, kötve 3 kor. 50 fill. — *Dr. Lendl A.* Rövid útmutatás a természetrajzi gyűjtemények konzerválásához 80 fill. — *Dr. Daday J.* Rovartani műszótár 1 kor. 60 fill. — *Hoffer*, Praxis der Insektenkunde. 3 kor. — *Kolbe*, Einführung in die Kenntniss der Insekten 17 kor.

Hymenoptera. *Mocsáry S.* A magyar fauna méhdarazsai 2 kor. 40 fill. A magyar fauna másnejü darazsai 2 táblával 1 kor. 20 fill Adatok Magyarország fürkész darazsainak ismeretéhez I. 1 kor. 20 fill. Földünk méhdarazsainak magánrajza 4 kor.

Lepidoptera. *Bein K.* A kis lepkegyűjtő. A lepkék ismertetése és gyűjtése 2 kor. — *A. Aigner L.* A lepkészet története Magyarországon 3 kor. — *Aigner-Pittel-Uhryk*, Magyarország lepkéinek jegyzéke 5 kor. — *Berge*, Schmetterlingsbuch 8. Aufl. 1300 Abb. auf 50 farb. Tafeln 25 kor. 20 fill. — *Hofmann*, Die Gross- Schmetterlinge Europas 2. Aufl. 2000 Abb. auf 71 farb. Tafeln 30 kor. Die Raupen der Gross-Schmetterlinge Europas 1900 Abb. auf 50 Tafeln 30 kor.

Diptera. *Tömösváry Ö.* Egy tömegesen tenyésző légyfaj az Alsó-Duna mellékeiről 3 tábl. 60 fill. — *Kertész K.* Catalogus Tabanidarum orbis terrarum universi 6 kor.

Coleoptera. *Török P.* Bogár-határozó 2 kor. 80 fill. — *Bein K.* A kis bogárgyüjtő. A bogarak ismertetése és gyüjtése 2 kor. — *Calwer*, Käferbuch 5. Aufl. mit 48 color. Tafeln 24 kor. — *Seidlitz*, Fauna Transsylvanica 12 kor.

Hemiptera. *Dr. Horváth G.*, Adatok a hazai félröpüek ismeretéhez 40 fill. A magyarországi Psyllidákról 40 fill. Az Eremocoris-fajok magánrajza. 2 tábl. 60 fill.

Orthoptera, Pseudoneuroptera és Neuroptera. *Pungur Gy.* A magyarországi tücsökfélék természetrajza 6 tábl. 5 kor. — *Kohaut R* Magyarország szitakötő-féléi. 3 színes tábl. 2 kor. 60 fill.

Myriopoda. *Dr. Daday J.* A magyarországi Myriopodák magánrajza 4 táblával 4 kor.

Arachnoidea. *Dr. Chyzer K.* és *Kulczynski L.* Araneae Hungaria 3 kötet 24 kor. — *Herman Ö.*, Magyarország pókfaunája 3 kötet, csak a 2—3. kötet kapható 16 kor. — Dr. *Lendl A.* A pókok, különösen a kerekhálópókok természetes osztályozása 1 kor. — *Karpeles L.* Adalék Magyarország atkafaunájához. 8 táblával 2 kor.

Crustacea: Dr. *Daday J.* A Magyarországban eddig talált szabadon élő evezölábu rákok magánrajza. 4 tábl. 3 kor. A magyarországi Branchipus fajok átnézete. 1 kor. A magyarországi Diaptomus-fajok átnézete 1 kor

---

Catalogus Endomychidarum.

Conscripsit

Ernestus Csiki.

A Musaeo Nationali Hungarico editus. Budapestini 1901.

Ára 3 korona.

E művek szerkesztőségünk útján is megrendelhetők.

Selmidl Sándor könyvnyomdája Budapest, VI., Szerecsen-u 6.

Kot. II fuzet 7
1904: szept.